

Finansdepartementet
Regeringskansliet

Remiss av SOU, Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning (SOU 2024:43)

Fi2024/01460

Yttrande

Bakgrund

Finansdepartementet har skickat ut sitt betänkande av Utredningen om statens samverkan med kommunsektorn (SOU 2024:43) på remiss. Betänkandet är omfattande men det tillhörande författningsförslaget innehåller endast ett tiotal föreslagna lagändringar. Av betänkandet att döma kommer slutsatser som dragits ligga till grund för kommande utredningar, bland annat insyn i SKR:s verksamhet utifrån offentlighetsprincipen.

Utredningens syn på samverkan mellan stat och regioner samt kommuner

Utredningen ger exempel på ett flertal definitioner av begreppet samverkan och lutar sig emot Statskontoret som använder begreppen samordning, samarbete och samverkan. Samordning görs på organisatorisk nivå och utgör formella förutsättningar till samarbete som sedan resulterar i samverkan. Utredningen exemplifierar metoder för att åstadkomma samverkan i föreskrifter i lag eller förordning och beslut om särskilda regeringsuppdrag. Region Gotland uppfattar att föreskrifter, förordningar och särskilda regeringsuppdrag är att betrakta som statlig styrning och inte samverkan. Samverkan bör kännetecknas av ett gemensamt behov hos inblandade parter. En alltför formaliserad styrning skapar hinder för en god samverkan då formerna för samverkan behöver anpassas efter vilken utmaning som ska lösas.

Ett förändrat uppdrag för länsstyrelserna och det regionala utvecklingsuppdraget

Utredningen föreslår två nya paragrafer i Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion som ger länsstyrelserna i uppdrag att inrätta ett regionalt kommunråd för samverkan och informationsutbyte som syftar till att länsstyrelserna ska kunna ges en mer framträdande roll som nav för det statliga inflyandet inom länet och som kontaktpunkt mellan den centrala nivån och framför allt kommunerna.

Region Gotland avstyrker utredarens förslag att det inom varje länsstyrelse ska finnas ett obligatoriskt regionalt kommunråd för samverkan och informationsutbyte under ledning av landshövdingen som ordförande. Sådan samverkan bör vara frivillig. Hur kommunerna och regionerna bör vara representerade i sådana sammanhang bör

1 (3)

också avgöras i ömsesidig dialog. Att inte låta kommunen utse representanter förefaller utgå från att flytta fram länsstyrelsernas positioner, snarare än ett råd med syfte för samverkan och informationsutbyte, där det sista framgår av författningskommentarerna.

Ett förändrat och förstärkt samverkansuppdrag för länsstyrelserna riskerar att skapa ytterligare oklarheter mellan länsstyrelsernas uppdrag och det regionala utvecklingsansvaret. Regionerna har vidare, i dialog med SKR, signalerat behov av ett förtydligande vad det gäller det regionala utvecklingsansvaret och att stärka det direkta samarbetet mellan regioner och statliga myndigheter.

Ändrade regler om deltagande på distans i fullmäktige och nämnder

Lagförslaget innebär att fullmäktiges ledamöter ska kunna delta på distans om ett sådant beslut fattats i fullmäktige. Deltagandet ska då ske genom ljud- och bildöverföring i realtid och så att ordföranden kan säkerställa vem som deltar i sammanträdet och den som deltar i sammanträdet kan följa sammanträdet och delta i behandlingen av ärendena. Undantag från distansdeltagande gäller för fullmäktiges presidium som ska närvara fysiskt.

Förslaget ligger i linje med regionfullmäktiges nuvarande arbetsordning.

Förslag till lag om regeringens överläggningar med kommuner och regioner

Utredningen föreslår en ny lag som reglerar på vilket sätt som regeringen ska överlägga med kommuner och regioner. Lagen syftar till att skapa goda förutsättningar för ett långsiktigt utbyte av information, kunskap och insikt om samhällsproblem och ekonomiska frågor som rör kommunsektorn.

Förslaget välkomnas då regleringen skapar bättre förutsättningar och långsiktighet för dialog mellan regering och den kommunala respektive regionala nivån. En reglering i lag möjliggör en kontinuitet och förutsägbarhet oberoende av regeringsskiftet.

Lagförslag om att ingå i kommunalförbund eller gemensam nämnd

Utredningen föreslår en ny lydelse i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) om att regioner som ingår i en samverkansregion ska samverka i en gemensam nämnd eller genom ett kommunalförbund. Syftet är att samverkansregioner bör kunna användas för en utvecklad samverkan med direkt dialog mellan staten och regionerna där beslutsmandat är tydligare beskrivet.

Region Gotland ställer sig bakom SKR:s särskilda yttrande som följer med betänkandet där det påpekas att utredningen inte tillräckligt tydligt har visat på andra möjliga samverkansformer som skulle innebära en mindre grad av inskränkning av självstyret.

Samverkan i kris och krisberedskap

Utredningen bedömer att regeringen, vid uppdrag till statliga myndigheter, till exempel länsstyrelserna, bör överväga behoven hos kommunsektorn och låta myndigheterna genomföra uppgifterna med hänsyn taget till kommuner och regioners olika förutsättningar.

Rörande samverkan i kris och krisberedskap håller Region Gotland med utredningens bedömning om att regeringen, vid uppdrag till statliga myndigheter, till exempel länsstyrelserna, bör överväga behoven hos kommunsektorn och låta myndigheterna genomföra uppgifterna med hänsyn taget till organisationernas olika förutsättningar. Detta blir särskilt viktigt utifrån vårt insulära läge som ö och att Gotland är ett utpekad militärstrategiskt område. Vidare är Region Gotland unikt sett till sin organisation med ansvar för både det primärkommunala och regionala uppdraget där

också Länsstyrelsen Gotland och Region Gotland har geografiskt områdesansvar över samma yta. Regionstyrelseförvaltningen ser också ett behov av att förtydliga ansvaret mellan länsstyrelser och civilområdesansvarig länsstyrelse.

Ytterligare en aspekt att beakta vid brådskande rapportering är att kommuner och regioner får kortare svarstid ju fler myndigheter som är involverade i rapporteringskedjan.

SKR:s roll som organisation och medlemsföreträdare

Rörande SKR:s roll beskriver utredningen att SKR emellanåt har en myndighetsliknande struktur utan att omfattas av offentlighetsprincipen. Vidare skapar de överenskommelser som finns mellan SKR och staten, som också innehåller medel som tas emot och fördelas till kommuner och regioner, otydligheter i rollfördelning mellan SKR och olika myndigheter. Utredningen föreslår att frågan huruvida SKR bör omfattas av offentlighetsprincipen ska utredas i särskild ordning, och att staten ska finna alternativ till överenskommelser för samverkan och styrning.

Det är positivt med direktkontakter mellan statliga myndigheter med enskilda kommuner och regioner. Men Region Gotland vill betona att SKR är en medlemsorganisation som företräder sina medlemmar i demokratiska former. Genom SKR företräds hela den lokala och regionala nivån i bland annat olika kontakter och överenskommelser med den statliga nivån. Inom medlemsorganisationen SKR finns idag strukturer för samverkan uppbyggda som bör tas tillvara istället för en mer statlig styrning och minskat lokalt självstyre.

De eventuella synpunkter som Region Gotland har avseende SKR:s roll lämnas utanför yttrandet. Region Gotland kommer istället att föra dialog direkt med SKR.

Regionstyrelsen

Meit Fohlin
Ordförande Regionstyrelsen

Stefan Hollmark
Regiondirektör